

УДК 598.221.1.:636.5 / .6 (477.8)

Ковальчук І. В. — канд. с.-г. наук, доцент, Барановська В. А. — ст. викладач,
Вербельчук Т. В. — канд. с.-г. наук, доцент, Житомирський НАУ

ДОСВІД УТРИМАННЯ ТА ВІДТВОРЕННЯ СТРАУСІВ

На прикладі ТОВ «Ясногородська страусова ферма» Макарівського району Київської області узагальнюється та популяризується досвід утримання та відтворення племінного стада африканських страусів. Обґрунтовується можливість ефективного ведення галузі в умовах України і, таким чином, доводиться, що розвиток страусівництва є актуальним.

Ключові слова: страусівництво, чорний африканський страус, утримання, відтворення, несучість, інкубація.

Постановка проблеми. В Україні страусівництво — галузь сільського господарства розвиток якої, практично зародковому стані, хоча попит на її продукцію існує і є всі умови для рентабельного налагодження діяльності [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. В останні роки найбільшого поширення набуло фермерське страусівництво. Фермери переважно утримують південноафриканських чорношкіх страусів, які краще адаптовані до екологічних умов розведення в Україні [1, 2, 4].

ТОВ «Ясногородська страусова ферма» Макарівського району Київської області працює з прабатьківським стадом чорних африканських страусів з 2001 року та має статус племптахорепродуктора І-го порядку (ППР-1). В господарстві накопичений чималий досвід з утримання та відтворення поголів'я страусів, вивчення якого є ключем до вирішення багатьох технологічних та селекційних проблем, які мають місце в цій новій галузі, що і визначає актуальність дослідження.

Матеріал і методика дослідження. Дослідження проведено у 2008–2011 роках в умовах ТОВ «Ясногородська страусова ферма» Макарівського району Київської області, на якій утримують поголів'я, яке становить станом на 01.01.2012 року 451 голову страусів різних вікових груп. Головним напрямком діяльності господарства є виробництво племінної продукції (інкубаційні яйця і ремонтні молодняк) та м'яса страусів.

Матеріал дослідження — інформація про господарсько-корисні та біологічні ознаки страусів чорної африканської породи та умови їх утримання та відтворення в умовах ППР-І-го порядку «Ясногородської страусової ферми».

Об'єкт дослідження — виробнича база та технологічні особливості утримання та відтворення поголів'я страусів в умовах ТОВ «Ясногородської страусової ферми».

Дослідження проводили при застосуванні системно-нормативного методу, а робота має описовий характер з критичним аналізом.

Результати досліджень та їх обговорення. ТОВ «Ясногородська страусова ферма» знаходиться у селі Ясногородка Макарівського району Київської області. Загальна її площа — 17,437 га. Товариство працює з прабатьківським стадом чорних африканських страусів, яких в 2001 році завезли з Бельгії, ферма Гая Уотерса (10 самців, 20 самок), а в 2002 році — з Данії 6 родин страусів — ферма Торбен. Крім того, 10 голів першокласного ремонтного молодняку (самців 2 річного віку) купили в агрофірмі АТЗТ «Агро-Союз» Дніпропетровській області. На базі завезеного матеріалу було створено 26 сімей страусів.

В 2009 році згідно з результатами державної атестації ферма отримала статус племптахорепродуктора І-го порядку по розведенню страусів чорної африканської породи, а в перспективі — створення племінного заводу. Нині стадо складається з трьох основних технологічних груп: 90 голів — репродуктивне стадо — самці старше 3-х та самки старше — 2,5 років; ремонтний молодняк, призначений для переводу в батьківське стадо — 76 голів; страуси товарного стада та молодняк призначений для відгодівлі на м'ясо з добового до 10–14-місячного віку — 211 голів.

У основі роботи страусиної ферми покладений замкнутий технологічний цикл, який визначає всю її діяльність і дає можливість отримати найбільший прибуток.

Починаючи з 2010 року пріоритетним напрямком діяльності товариства є племінна робота, яка є визначальною частиною загального технологічного процесу виробництва племінної продукції та м'яса страусів.

Підприємство має достатню виробничу базу для утримання племінного поголів'я страусів та для одержання кінцевих продуктів — інкубаційних яєць, ремонтного молодняку, різноманітної сувенірної продукції, що пропонується туристам. До складу основних об'єктів птахоферми входять: 30 приміщень для дорослого стада та молодняку страусів, 36 вольєрів, інкубаторій на 450 штук яєць разової закладки.

Приміщення для кожної вікової групи страусів мають специфічну конструкцію. Для кожної з сімей (2–3 самки та самець), побудований утеплений (з грубою або піччю посередині), сухий, просторий, обладнаний припливно-втяжною вентиляцією, бездоганно чистий, світлий будиночок, двері якого виходить на вольєр, а його підлога утеплена товстим шаром підстилки, оскільки нижня частина тулубу у страуса слабо оперена, на відміну від верхньої частини, яка захищена від холоду пір'ям. Висота приміщення 3–3,2 м, що на 0,5 м вище голови дорослого страуса. Освітлення забезпечується крізь вікна (співвідношення між площею вікон та підлоги 1:10). Проте природного освітлення достатньо тільки в теплу пору року, у інший час по декілька годин на добу приміщення освітлюють електролампами. Тримати птахів закритими у будиночку більше ніж дві доби не можна — страуси мають відмінний зір і без сонячного світла можуть сліпнути та в них порушиться координація рухів. При утриманні в штучних умовах для страусів обов'язковим є щоденний моціон, навіть взимку, хоча б 7 годин. Морозів вони не бояться.

В приміщенні на одну пару страусів обладнано 2 станка (3,5x4,0м) і один перегінний. Це потрібно, щоб під час роботи забезпечити безпеку доглядачу. Заходити до страусів в станок заборонено. Годівниці трикутної форми для дорослих страусів, кріпляться в кутку станка (щоб не заважали рухові птиці), на висоті 110 см від підлоги. Напувають птахів з відер.

Кожне приміщення має свій вихід до окремого вольєру. На фермі влаштовано 26 вольєрів, де утримують 90 дорослих страусів (60 самок та 30 самців). Загони відокремлені один від одного проходами шириною 1,5–2 метри, що забезпечують безпеку обслуговуючого персоналу, та перешкоджають контакту самців між собою.

Площа вольєра для страусів до 3-го місяця життя 5 м² на голову, а з 3-го по 6-ий місяць — 50 м², а з 6-го до 14-го — 100 м², для більш дорослих страусів — не менше 200 м² на голову, для 1 сім'ї — 800–1000 м².

На вигулі влаштовані годівниці, які завантажують кормом на 2 / 3 їх місткості. Кормовий фронт складає не менше 0,5 м для пташенят 2-х місячного віку і не менше 1,5 м для дорослих страусів. Влітку страусів батьківського стада утримують у загоні по одній сім'ї, птиця пасеться на траві. Вольєри постійно очищають від льоду та посипають піском, оскільки у страусів доволі велика швидкість рухів, а тому взимку особини з великою живою масою можуть травмувати лапи льодовою кіркою.

У господарстві використовується вільно-вигульна, напівінтенсивна система утримання батьківського стада страусів, за якої самці використовуються за певною ротаційною схемою, тобто вони закріплюються за 2–3 самками, а через встановлений проміжок часу проводиться обмін самками.

При організації парувальної кампанії велику увагу приділяють етології самців і самок. Як тільки самець досягає статевої кондиції, його дзьоб і гомілки стають яскраво-червоного кольору. Це забарвлення свідчить про максимальну статеву активність самця, але протягом статевого сезону окрас знебарвлюється, що сигналізує про зменшення кількості запліднених яєць. Виснаженим самцям фахівці дають можливість відпочити, використовуючи замість них, більш інтенсивно забарвлених резервних самців. Якщо ж самець не контактує з самкою — пару переформовують.

Гнізда африканських страусів дуже примітивні (невелике заглиблення в піску, розміщене в будь-якому місці вольєру). Для стимуляції облаштування гнізд в певних місцях вольєра насипані кучки піску. Гніздо влаштовує самець, куди вже через 2–3 тижні після початку парування самка відкладає яйця. За продуктивний сезон (з березня по жовтень) самка може знести 40–45 яєць, але в господарстві несучість самок не перевищує 30 штук, масою 0,9–1,5 кг. Майже всі знесені яйця використовують для відтворення поголів'я, тобто для інкубації. На шкаралупі кожного яйця простим олівцем, записують номер вольєру, номери самки та самця, дату збору. Ця інформація необхідна для встановлення походження страусенят, визначення продуктивності самок та самців тощо. Збирають яйця вручну в новий поліетиленовий пакетик.

В господарстві застосовують штучну інкубацію. В інкубаторії птахоферми використовують 8 інкубаційних шаф, з яких 6 — сконструювали інженери господарства, а 2 — заводського виготовлення. Інкубатори встановлені в інкубаційній залі, де є кондиціонер, за допомогою якого тут встановлюють необхідні параметри мікроклімату: температуру — 21–25°C, відносну вологість 40–50%.

На сьогодні технологія інкубації страусиних яєць вивчена недостатньо в порівнянні з іншими видами свієїської птиці, але вона схожа за багатьма позиціями [3]. Процес інкубації включає ряд технологічних операцій: збір, транспортування, зберігання і відбір яєць для інкубації; передінкубаційну обробку їх, та власне інкубацію; біологічний контроль за розвитком ембріону, вивід і спостереження за процесом вилуплення, виїмка і оцінка страусенят. В інкубаторії, негайно після збирання, яйця дезінфікують парами формальдегіду, іноді миють, та зберігають при температурі 13–18°C і відносній вологості повітря 75%, розміщуючи їх боком в один ряд, на дерев'яних полицях, укріплених на стіні приміщення інкубаторію, час від часу їх обов'язково повертають. Оптимальний термін зберігання яєць — 7 діб, а більш тривалий період негативно позначається на їх виводимості.

Перед закладкою до інкубатора яйця сортують за масою, формою, якістю шкаралупи, на овоскопі визначають неущкоженість шкаралупи, розташування пуги, її рухливість, положення градинок, стан жовтка та білка тощо.

Інкубація яєць триває 42–44 доби при температурі в межах від 36 до 36,4°C за відносної вологості повітря 20–35%. Страусенят після виведення забирають з вивідної шафи інкубатора відразу ж після висихання пуху. Їх перетримка в інкубаторі призводить до перегріву, зневоднює організм і призводить до дистрофії різних внутрішніх органів чим спричиняє ряд інших патологічних явищ, наприклад, масову діарею та уповільнює використання залишкового жовтка. Крім того, перетримка страусенят відтерміновує початок годівлі, а це негативно позначається на їх живій масі у майбутньому. Падіж молодняку страусів через це іноді сягає 40%. Після виведення маса страусеняти становить близько 900–1000 г, тобто 60–65% від маси яйця. Чим більша маса яйця (1100–2200 г), тим більше страусеня з нього вилупиться (800–1180 г).

Після виведення пташенят присвоюють особистий номер, який наносять на стрічку закріплену на нозі або ший, або імплантують чіп. Інформацію заносять до реєстраційного журналу. Після цього, страусенят забирають для просушування в окреме приміщення де утримують під інфрачервоними лампами при температурі 33–35°C. Цей період триває 24–48 годин з моменту виходу страусенят з яйця і до тих пір, доки вони не почнуть стояти і ходити, а потім їх переводять в приміщення для вирощування.

Вирощуванню страусенят в господарстві приділяють особливу увагу, тому що їх смертність протягом перших трьох місяців життя сягає кількох десятків відсотків. Кожну партію виведених страусят (10–15 голів) розміщують в окремому приміщенні, де ретельно відслідковують мікроклімат. Для обігріву птиці в перші дні після посадки використовують інфрачервоні лампи. Температуру у приміщенні знижують поступово (на 2°C в день), щоб птиця звикла до прохолоди, особливо в холодний період року. Тиснява, стреси (незвичайний шум, спалахи світла, тощо), провокують у пташенят ослаблення імунної системи та захворювання. Збереженість молодняку в господарстві становить 65–70%.

В будиночку для молодняку обладнані 2 зони: перша — виробнича, призначена для виконання доглядачами робіт по догляду за молодняком та приміщенням і для зберігання кормів, підстилки та реманенту; друга — дерев'яний огорожений помост, піднятий над рівнем підлоги на 75 см, що запобігає переохолодженню птиці. До цієї зони ведуть сходи. Особливістю помосту є те, що його дерев'яна поверхня нерівна, а тому не слизька. Слизькі поверхні викликають ефект «широко розставлених ніг», що завжди має фатальні наслідки — викривлення ніг або травми, в наслідок яких вибуває значна кількість молодняку.

Будиночок для молодняку від 6-го дня життя до 3-х місяців складається з основного та додаткового. Основне приміщення призначене для утримання птиці в холодний період року та в негоду, а додаткове — на зразок веранди, влаштували працівники ферми з рейок та поліетиленової плівки. В цій споруді, молодняк ховається від спеки та дощу, тут є годівниці та напувалки до яких птиця вільно підходить протягом дня. До будиночка примикає просторий вольєр на 2 / 3 засіяний травою, та на 1 / 3 засипаний піском. В приміщеннях для страусенят віком

31–60 та 61–90 днів помост встелюють підстилкою (стружка чи поріzana солома). Підстилку щодня заміняють, або розпушують стару для попередження зайвої вогкості та ущільнення. Для молодняку першого місяця життя підстилку не використовують, підлогу ретельно накривають тканиною чи грубим папером, оскільки у страусенят до 30 дня розвинений рефлекс клювання, і вони споживають підстилку, що викликає захворювання на диспепсію, яке приводить до їх загибелі. Доглядачі слідкують, щоб у молодняку постійно був корм (концентрати, сіно, морква, гарбуз, овочеві салати, капуста тощо), таким чином страусенята зайняті їжею, а не дзьобають підстилку та не вищипують одне в одного пір'я.

Утримання птахів понад тримісячного віку, з добре розвинуеною опірністю тулуба, не викликає великих труднощів, падіж у цей період значно менший. Страуси швидко ростуть і вже у десятимісячному віці можуть досягти живої маси 100 кілограмів.

ТОВ «Ясногородська страусова ферма» з року в рік нарощує потужність. Поголів'я страусів за 4 роки зросло на 31,8% і досягло 450 голів, молодняку птиці виведено 548 голів, що майже в три рази більше 2008 року. За 2011 рік на м'ясо реалізовано тільки 55 голів птиці, що становить 37,4% до 2008 року, середня забійна маса 51 кг, тобто, це вибраковка, а продано на плем'я 387 страусенят, що в 16 раз більше ніж 4 роки тому. За 2011 чистий прибуток склав 99,7 тис. грн., а рівень рентабельності — 56,71%. Таким чином аналіз фінансових звітів показує, що страусівництво це не тільки екзотичний, але й перспективний, довгостроковий та прибутковий бізнес.

Висновки та перспективи досліджень. Страусівництво — нова галузь, що трансформується в самостійну галузь сільського господарства в Україні. Страуси мають високі адаптивні якості і в умовах Полісся України збереженість молодняку знаходиться на рівні 65–70%. Ефективним є утримання страусів у спеціалізованих приміщеннях в поєднанні з випасом на природних і штучних пасовищах. За умови дотримання всіх технологічних процесів галузь страусівництва може бути рентабельною за 2011 чистий прибуток ТОВ «Ясногородська страусова ферма» склав 99,7 тис. грн., а рівень рентабельності — 56,71%.

Список використаних джерел

1. Братских В. Г. Страусы и перепелки. Разведение, содержание, бизнес / Братских В. Г., Соболев А. З., Нефедова В. Н. – Ростов н / Д : Феникс, 2004. — 320 с.
2. Птахівництво і технологія виробництва яєць та м'яса птиці / Бесулін В. І., Гужва В. І., Куцал С. М., Коваленко В. П. — Біла Церква, 2003. — 448 с.
3. Рахманинов А. И. Разведение страусов / А. И. Рахманинов. — М.: ООО Аквариум — Принт, 2008. — 64 с., ил.
4. Рубан Б. В. Птицы и птицеводство / Б. В. Рубан — Харьков: Эспада, 2002 — 520 с.
5. Сахацький М. І. Страус, ему, нанду / М. І. Сахацький // Сучасне птахівництво. — 2007. — №10–11. — С. 27–33

Аннотация. На примере ООО «Ясногородская страусиная ферма» Макариевского района Киевской области обобщается и популяризируется опыт содержания и воспроизводства племенного стада африканских страусов. Обосновывается возможность эффективного ведения отрасли в условиях Украины и таким образом доказывается, что развитие страусоводства является актуальным.

Ключевые слова: страусоводство, черный африканский страус, содержание, воспроизводство, яйценоскость, инкубация.
Annotation. For example Ltd. «Yasnohorodska Ostrich Farm» Makarov Kyiv region summarized and popularized experience maintenance and reproduction breeding herd of African ostriches. The possibility of effective management industry in Ukraine and thus proved that the development of the ostrich is relevant.

Keywords: ostrich breeding, black african ostrich, maintenance, reproduction, egg laying, incubation.

Рецензент — канд. с.-г. наук, доцент Пустова Н. В.